

Deze leskaart gaat over (misschien wel) Nederlands beroemdste kunststroming: De Stijl. Initiatiefnemer was kunstenaar Theo van Doesburg. Samen met o.a. Bart van der Leck en Piet Mondriaan streefde hij naar een ‘nieuwe beeldende kunst’. Ze noemden zich ‘bewust abstracten’, maar werden beroemd onder de naam van hun tijdschrift: De Stijl. Een leskaart over alles tussen De Stijl en toch-je-eigen Stijl.

1 Wat weet je zelf al over De Stijl? Om je te helpen vind je hieronder 10 trefwoorden. Maak met 4 van deze woorden een klinkende volzin, waarmee je op je klasgenoten de nodige indruk maakt.

Abstract / vereenvoudigen / hoeken / vormen / harmonie / waarheid / kleuren / lijnen / meubels / architectuur

“De kunstenaars van De Stijl
.....
.....
.....
.....
.....”

Eén van de belangrijke kunstenaars binnen De Stijl is Bart van der Leck. Bekijk het schilderij *De kat* (zie plattegrond).

2 Wat valt je meteen op aan dit werk?

.....
.....
.....
.....

Bart van der Leck, 1876 - 1958
De kat, 1914

3 Is deze kat nog ‘echt’ of toch al ‘abstract’? Waar scoor je dit schilderij op onderstaande lijn?

Realistisch ← ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ → Abstract

Waarom vind je dat?

.....
.....
.....

Bart van der Leck werkte al vanaf zijn veertiende als glasschilder. Hij schilderde onder andere glas-in-loodramen (voor kerkgebouwen) en leert hoe je met gekleurd glas en loden omlijstingen een voorstelling maakt, die goed past bij de architectuur. Tijdens een bezoek aan Parijs ontdekt hij de Egyptische kunst. Ook deze ervaring zal een belangrijke rol spelen in zijn (latere) kunstenaarschap.

4 Hieronder zie je twee afbeeldingen. Welke overeenkomsten zie je met *De kat*?

Louvre – Begrafenis uit het 'Boek van de doden'
(1400 voor Christus).

Belangrijkste overeenkomst met *De kat*:

.....

.....

Chartres – het visioen van Eustachius

Belangrijkste overeenkomst met *De kat*:

.....

.....

Vanaf 1914 gaat Bart van der Leck de werkelijkheid steeds verder abstraheren. Zijn werk trekt de aandacht van Helene Kröller-Müller en datzelfde jaar treedt hij in dienst van hun firma: Wm H. Müller & Co. Hij ontwerpt affiches, glas-in-loodramen en ook kleurschema's voor de woonhuizen van het echtpaar. Vanaf 1916 krijgt Helene het eerste recht op aankoop van nieuwe werken. In totaal koopt ze 42 schilderijen en ongeveer 400 tekeningen.

5 Een van die werken is *Havenarbeid* uit 1916. Ga op zoek naar dit werk. Op het schilderij geeft Bart van der Leck de bedrijvigheid van de haven weer. Hij wil het schilderij zo vlak mogelijk maken, zonder diepte. Is dat gelukt?

Ja/nee, dat kun je zien aan

Kijk nog eens door je oogharen naar het schilderij. Wat valt het meest op? Nummer ze op volgorde van meest opvallend (1) naar minst opvallend (5).

Het schip / de passagiers / het paard / de hijskraan / de havenarbeiders.

6 Van der Leck gebruikt alleen nog de kleuren geel, blauw, rood (aangevuld met wit en zwart). Hoe noem je deze kleuren (waarmee je alle andere kleuren kunt mengen)?

- Primaire kleuren
 Hoofdkleuren
 Afgeleide kleuren

7 Waar scoor je dit werk op onderstaande lijn?

Realistisch ← ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ → Abstract

8 Bekijk nu *Compositie 1917. No 4 (uitgaan van de fabriek)*. Vergelijk het schilderij met *Havenarbeid*.

Vergeleken met *Havenarbeid* is dit werk

De kleuren zijn

Ook hier zie je

9 Waar scoor je dit werk op onderstaande lijn?

Realistisch ← ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ → Abstract

Misschien is jouw score helemaal in orde, maar misschien miste je de verwijzing in de titel: uitgaan van de fabriek. Van der Leck baseerde namelijk ook dit schilderij op realistische schetsen, die hij steeds verder abstraherde.

Bekijk de tekening en scoor nog eens opnieuw:

Realistisch ← ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ → Abstract

10 Welk onderdeel van de tekening is in het schilderij het meest 'onherkenbaar' geworden?

.....

11 Zie je nog een onderdeel dat misschien nog abstracter had gekund?

.....

Het is ondertussen 1917: een sleuteljaar voor Bart van der Leck.. en voor De Stijl! Van der Leck laat zijn contract met het echtpaar Kröller ontbinden en ontmoet Piet Mondriaan. De kunstenaars zijn onder de indruk van elkaars werk en werken korte tijd samen.

Bart van der Leck, 1876 - 1958
Uitgaan van de fabriek (studie), 1908

12 De Mondriaan-test: onthoud *Compositie 1917 no. 4* en loop naar de ruimte met de schilderijen van Mondriaan. Kun je zonder naar het titelkaartje te kijken ontdekken welk schilderij Mondriaan maakte in 1917?

13 Wat vind je de twee meest opmerkelijke overeenkomsten?

14 En wat vind je het grootste verschil?

De twee kunstenaars hadden intussen kennis gemaakt met Theo van Doesburg, die een nieuwe kunstbeweging wilde oprichten. Een beweging die moest bijdragen aan een betere wereld, door deze af te breken en terug te brengen tot de meest essentiële vormen en kleuren. In het werk van Mondriaan en Van der Leck ontdekte Van Doesburg de kenmerken die daar goed bij pasten: geometrische vormen, rechte hoeken én het gebruik van de primaire kleuren.

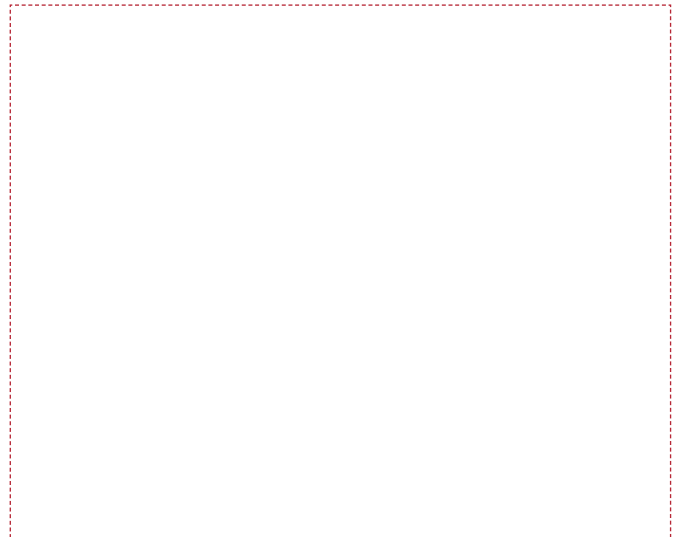
15 Theo van Doesburg was oprichter van De Stijl en zorgde dat de ideeën internationaal werden verspreid. Maar hij schilderde zelf ook. Bekijk zijn werken. Welk werk vind jij het meest 'De Stijl'?

Titel: Jaartal:

Geef twee redenen:

Na een paar jaar ontstaat er onenigheid. Als blijkt dat Mondriaan en Van Doesburg de werkelijkheid totaal willen loslaten, stapt Van der Leck uit De Stijl. Hij pakt zijn figuratieve stijl weer op en ontwerpt later zelfs vazen, letters en tapijten. Mondriaan gaat door met abstraheren, tot je alleen nog vierkanten ziet, in de primaire kleuren. Het zijn de werken die hem én De Stijl uiteindelijk wereldberoemd maken.

16 Bekijk *Compositie met rood, geel en blauw* (zie plattegrond) en schets hiernaast de compositie.

Helene Kröller-Müller heeft dit werk niet aangekocht. Net als Bart van der Leck vond ze dat Mondriaan te ver ging met abstraheren. Haar opvolger directeur A.M. Hammacher was het daar niet mee eens. Hij vond dat dit latere werk het verhaal over Mondriaan compleet maakte en voegde het alsnog toe aan de presentatie.

17 Wat vind jij? Is het goed dat dit werk alsnog is aangekocht? Waarom wel (of niet)?

.....

.....

18 O ja, tot slot natuurlijk nog één keer die eerste opdracht. Dat zou nu toch een andere zin moeten worden...

Abstract / vereenvoudigen / hoeken / vormen / harmonie / waarheid / kleuren / lijnen / meubels / architectuur

“De kunstenaars van De Stijl

.....

.....

.....”

X! Extra opdracht: nog even terug naar *De kat*. Stel je voor dat Bart van der Leck ook deze kat nog verder had geabstraheerd. Hoe had deze er dan uitgezien? Maak op de achterkant van dit blad (of op een los tekenvel) je eigen abstracte kunstwerk.